

ירושת הארץ – על קניית בית וחנוכת בית בארץ ישראל
הרב מואיז נבון

דברים טז (כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיִרְשַׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנוֹ לָךְ : ס

דברים יז (יד) כִּי תֵבֵא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנוֹ לָךְ וְיִרְשַׁתָּהּ וְיִשְׁבַּתְּהָ בָּהּ וְאִמְרַתְּ אֲשִׁימָה עָלַי מִלֶּךְ כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי :

דברים יט (א) כִּי יִכְרִית יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנוֹ לָךְ אֶת אֲרָצָם וְיִשְׁבַּתְּ בְּעָרֵיהֶם וּבְבָתֵיהֶם :

דברים יט (ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנוֹ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ :

דברים יט (יד) לֹא תִסֵּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רַאשֵׁינִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנוֹ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ : ס

דברים כא (א) כִּי יִמָּצָא חָלָל בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּנוֹ לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֶל בְּשָׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִקְחָהוּ :

~ קנייה בשבת ~

ישעיהו פרק נח

(יג) אִם תֵּשִׁיב מִשְׁבַּת רְגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בַּיּוֹם קִדְשֵׁי וְקִרְאֵת לַשַּׁבָּת עֲנֵג לְקִדּוֹשׁ יִקְנֶה מִכַּבֵּד וְכַבְּדוֹתוּ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמִּצְוַת חֲפָצֶיךָ וְדַבַּר דְּבָר : (יד) אַז תִּתְעַנֵּג עַל יִקְנֶה וְהִרְפַּתְתִּיךָ עַל <<במותי>> בְּמַתִּי אֶרֶץ וְהִאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי יִקְנֶה דְבָר : ס

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף א

דבר דבר (ישעיה נח, יג) : שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול; הלכך אסור לומר : **דבר פלוני אעשה למחר** [כמו להסכים לבוא במוציא] או שחורה פלונית אקנה למחר [כמו להגיד אקנה הבית שלך], ואפילו בשיחת דברים בטלים אסור להרבות. הגה : ובי"א שסיפור שמועות ודברי חדושים הוא עונג להם, מותר לספרם בשבת כמו בחול; אבל מי שאינו מתענג, אסור לאומרם כדי שיתענג בהם חבריו (ת"ה סי' ס"א).

~ קניית ארץ ישראל בשבת ~

מסכת גיטין דף ח עמוד ב [עם חברותא]

אמר רב ששת : [דין זה שסוריא דומה לארץ ישראל] בא לומר, שאם יהודי קונה שדה מגוי בסוריא. ורוצה הגוי ללכת לדרכו בשבת שכותבין - שמותר לכתוב - עליו - על השדה - אוננו - שטר מכירה - ואפילו בשבת עצמה. כדי להציל את הקרקע מידי. אך הגמרא מתפלאה : בשבת סלקא דעתך - האם הינך מעלה על דעתך [שמותר ליהודי לכתוב בשבת, שזוהי מלאכה דאורייתא]? ומשיבה : כדאמר - כמו שאמר - רבא [במסכת שבת לעניין חולה שאין בו סכנה] : אומר היהודי לעובד כוכבים ועושה את המלאכה. הכא נמי - גם כאן הדין הוא כך, אומר היהודי לעובד כוכבים ועושה. [כלומר, הגוי כותב את השטר על פי בקשת היהודי]. ומוסיפה הגמרא להבהיר : ואף על גב דאמירה לעובד כוכבים בשבת - שיעשה מלאכה, אסורה משום שבות. כאן, משום מצות ישוב ארץ ישראל, לגרש הגוים ממנה ולהושיב שם יהודים, לא גזור רבנן - לא אסרו חכמים.

רמב"ם הלכות שבת פרק ו הלכה יא

הלוקח בית בארץ ישראל מן הגוי מותר לו לומר לגוי לכתוב לו שטר בשבת, שאמירה לגוי בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה, ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שז סעיף יא

מותר לקנות בית בארץ ישראל מן האי"י, בשבת, וחותרם [פירוש דמראה לו כיס של דינר והגוי חותם - עטרת צבין] ומעלה בערכאות. הגה : שלהם, בכתב שלהם; דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב אי"י לא גזרו (א"ז).

~ להעמיק את הדברים ~

- (1) יש איסור אמירה לגוי מפני "דְּבַר דְּבַר" שכולל כל דיבור לא שייך לשבת
(2) יש היתר אמירה לגוי בשל ארץ ישראל – למה?:

דף על הדף מסכת גיטין דף ח עמוד ב

כתב הגה"ק מקוזיגלוב זצ"ל בספר ארץ צבי (ח"ב - ליקוטים ע' תיג):
הראב"ד (בשו"ת תמים דעים סי' קע"ה) כתב הטעם דכותבין אונו אפ"י בשבת (גיטין ח' ע"ב), ופי'
שם התוס' דדוקא משום **ישום א"י התיירו שבות באמירה לנכרי**, אבל לא לגבי מצוה אחרת, כגון
להביא ספר דרך כרמלית ללמוד בו. וכתב טעם החילוק, דהנה קייל"ן **ירושלמי מוע"ק פ"ב ה"ד**
דכיבוש א"י דוחה שבת, וקנין בית א' באר"י הוא כיבוש מקצת, וכמו שכיבוש גמור דוחה שבת
[באופן] גמור, כן כיבוש קצת דוחה חילול שבת קצת דהיינו שבות, עכ"ד ודפח"ח.

תלמוד ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב הלכה ד

רבי יהושע בן לוי שאל לרשב"ל מהו ליקח בתים מן העכו"ם. א"ל אימת ר' שאל בשבת
ותני בשבת מותר. כיצד הוא עושה מראה לו כיסין של דינרין והעכו"ם חותם ומעלה
לארכיים [דף ט עמוד ב] **שכן מצאנו שלא נכבשה יריחו אלא בשבת דכתיב [יהושע ו ג] כה**
תעשה ששת ימים. וכתוב [שם ד] וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים וכתוב [דברים כ
ב] "... ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה] עד רדתה" אפילו בשבת.

(3) לרשת = כיבוש וישוב

רש"י מסכת גיטין דף ח עמוד ב

משום ישוב ארץ ישראל - לגרש עובדי כוכבים ולישב ישראל בה.

חברותא - הערות מסכת גיטין דף ח עמוד ב

(169). בדברי רש"י מבואר שמצות ישוב ארץ ישראל, כוללת בתוכה שני חלקים. א. לגרש
הגויים ממנה. ב. להושיב בה יהודים.

עלי תמר מסכת מועד קטן פרק ב

הוא מטעם ענף של כיבוש א"י וכמ"ש לעיל, ונראה דה"ה למי שעוזר בכספו להושיב ישראל
בא"י, ג"כ מקיים המצוה של כיבוש א"י, שהרי הדירה בה היא ג"כ ענף של כיבוש, וכמ"ש
הרמב"ן.

רמב"ן [מצוטט בחברותא - הערות מסכת גיטין דף ח עמוד ב(169)]

זה לשון הרמב"ן בספר המצוות (מצוות עשה ד): "שנצטוונו לרשת הארץ וכו' ולא נעזבה ביד
זולתנו מן האומות או לשממה וכו'. ... ומאמרם: "מלחמת יהושע - לכבוש" תבין, כי המצוה
הזו היא הכיבוש וכו'. הרי נצטוונו כיבוש בכל הדורות. ואומר אני, כי המצוה שחכמים מפליגים
בה והיא **דירת ארץ ישראל**, עד שאמרו בכתובות (דף קי עמוד ב), כל היוצא מארץ ודר בחו"ל,
יהא בעיניך כעובד עבודה זרה וכו' הכל הוא ממצות עשה שנצטוונו לרשת הארץ **לשבת בה**. אם
כן היא מצות עשה לדורות. שמתחייב כל אחד ממנו ואפילו בזמן הגלות וכו'... "

תוספות מסכת גיטין דף ח עמוד ב

אף על גב דאמירה לעובד כוכבים שבות משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן - אבל
משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לעובד כוכבים במלאכה דאורייתא

ספרי דברים פרשת ראה פסקא פ

(ט) [דברים יט א] "כי יכרית ה' אלהיך את הגוים", עשה מצוה האמורה בענין שבשכרה יכרית ה'
אלהיך את הגוים. "אשר אתה בא שמה לרשת אותם מפניך", בשכר שתבוא תירש. "וירשתה
אותם וישבת בארצם" מכלל שנאמר +דברים יט א+ "וירשתה וישבת בעריהם ובבתיהם", יכול אל
אתה רשיי להוסיף על הבנין תלמוד לומר "וירשת אותם וישבת בארצם" כל מקום שאתה רוצה
לבנות בנה. "וירשת אותם וישבת", מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיה בן חרש ורבי חנניה בן
אחי רבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטום וזכרו את ארץ ישראל זקפו
עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה +שם/דברים/ יא לא+ וירשתם
אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החקים האלה אמרו **ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד**
כל המצוות שבתורה. ...

~ חנוכת הבית ~

שו"ת דברי מלכאל [טננבאום. פולין 1847-1910] חלק א סימן ג

... עיקר השמחה הגיעה בשעת הכנסת הארון [לבית המקדש] שהוא תכלית בנינו. וכמו שעושיין חנוכת הבית בשעת הכניסה לְחַנְכוֹ.

...

במדרש **תנחומא פ' בראשית** שענין שבת הוא שעשה הקדוש ברוך הוא כביכול כמו יום טוב על גמר מלאכת העולם וכמאן דבנא ביתא וגמר לעבידתיה ועביד יום טוב כדאמרי אינשי כילול בתי דכתיב **"ויכל אלקים וגו'".** והוא לשון השאילתות בשאילתא ראשונה ג"כ ע"ש ושם הגירסא הילול בתי. ובהעמק שאלה שם הרגיש בשינוי הגירסא. ונראה דל"פ ותרווייהו אמת וכמ"ש שיש ב' שמחות השמחה שנשלמה המלאכה והב' שנכנס לדור בבית ולהשתמש בו.

~ סעודת מצווה ~

- ברית מילה
- בר/בת מצוה
- חתונה
- חנוכת הבית

מגן אברהם סימן תקסח ס"ק ה

וכי בסי' ב"ש דחנוכת הבית בא"י הוי סעודת מצוה אבל לא בח"ל.

פני משה מסכת סוטה פרק ח הלכה ד

את שמצוה לחנכו. בא"י משום **ישוב** פרט בח"ל דאין מצוה לחנכו: המג"א או"ח סי' תקס"ח סק"ה, בשם ספר באר שבע, דהסעודה שעושיין בחנוכת הבית, בא"י הוי סעודת מצוה, ולא בחו"ל. והבאת דברי האחרונים שהביאו **כמקור לזה, מירושלמי סוטה פ"ח ה"ד, עה"כ: "מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו" (דברים כ' ה') "פרט לבונה בית בחו"ל שאינו חוזר, דכתיב ולא חנכו, את שמצוה לחנכו, יצא זה, שאין מצוה לחנכו".** וגם הבאת דברי המחבר "תורה תמימה" (בפי שופטים שם) שכתב, דלדעתו אין כל ראיה מהירושלמי הנז', כיון דפרשה זו וענין זה איירי בא"י, ובודאי שאסור לצאת מא"י לחו"ל משא"כ כשאנו בגלות. ומ"מ הסברא נוטה לדינו של המג"א דהא עכ"פ אין מצוה בהתישבות בחו"ל, עכ"ל. הנה, בעל ה"תורה תמימה", לא חידש כאן מאומה, במה שכתב דהסברא נוטה לדינו של המג"א. דהרי ב"קרבן עדה" (על הירושלמי הנ"ל) כתב בפירוש, מ"ש "את שמצוה לחנכו", שהדירה בא"י מצוה. וב"שירי קרבן" שם, בד"ה את, כתב: מהכא שמעינן שהסעודות שעושיין בזה"ז בחו"ל לחנוכת בית חדש, לאו סעודות מצוה הן. והנודר שלא לאכול מסעודה שאינה מצוה, אסור לאכול שם וכו' עכ"ל. וכן בפ"י ה"פני משה" שם כתב: "את שמצוה לחנכו בא"י, משום ישוב אי"י, וב"ציון ירושלים". (על הירושלמי שם) כתב ג"כ דמכאן יצא לספר באר שבע (שהביא המג"א הנ"ל) שבחו"ל אין מצוה לעשות סעודה בחנוכת הבית וכו' יעו"ש. וכן בבאה"ט יו"ד סי' רי"ז ס"ק ל"ב הביא להב"ש הנ"ל דסעודת "חנוכת הבית" בחו"ל, לאו סעודת מצוה היא, ונפ"מ לענין נודר (כנ"ל) וכ"כ בשמו בסי' ידות נדרים סי' רי"ז ביד יוסף ס"ק מ"ח יעו"ש:

R. Eliezer Berkovits, Essential Essays on Judaism

Judaism looks upon life as the raw material which has to be shaped in conformity with the spiritual values contained in the Bible.... The teachings of the Torah can therefore reveal their real sense only when there is a concrete reality to which they are applied. Judaism is a great human endeavor to fashion the whole of life, every part and every moment of it, in accordance with standards that have their origin in unchallengeable authority. Its aim is not merely to cultivate the spirit, but infuse prosaic, everyday existence with the spirit.

היהדות מתייחסת לחיים כחומר הגלם שצריך לעצב בהתאם לערכים הרוחניים הכלולים בתנ"ך. מסרי התורה יכולים אפוא לחשוף את משמעותם האמיתית רק כאשר קיימת מציאות קונקרטית שאליה הם מְשֻׁמָּים. היהדות היא מאמץ אנושי גדול לעצב את כל החיים, כל חלק ורגע בהם, בהתאם לסטנדרטים שמקורם בסמכות בלתי מְעֻרָעֶרֶת. מטרתה היא לא רק לטפח את הרוח, אלא להחדיר את הרוח בקיום פרוזאי ויומיומי.